

lijke filmkeuzes? Over het algemeen was Bals' relatie met critici goed en ook zijn festivals kregen veel waardering. Veel meer komen we niet te weten. Maar het boek biedt een aardig uitgangspunt om serieus onderzoek te doen naar de relatie tussen de keuzes van een festival-directeur, de waardering van de pers en de uiteindelijke canonisering.

Waar de lezer keer op keer wel mee wordt geconfronteerd is met opsommingen van films die tijdens de festivals vertoond werden. De leidraad van Bals levensbeschrijving is op den duur niets meer dan een filmografie van het eerste tot en met het achttiende Rotterdamse filmfestival. Het is wellicht een begrijpelijke maar weinig boeiende manier om een leven als dat van Huub Bals in kaart te brengen. Op den duur geeft het boek, door de opsomming van filmtitels, bezoekersaantallen, namen van gasten en vaste medewerkers en de beschrijving van een enkel incident, zoals de striptease-rel in 1979, dan ook eerder de indruk een informatief naslagwerk te zijn dan een biografie. Ook het tweede deel van het boek treft deze kritiek. Hierin overheersen de citaten: uitspraken van mensen die Huub gekend hebben. Veel daarvan gaan over zijn karakter — lastig maar warmhartig — en over zijn gastronomische eetlust. Zelfs het filmkijken ging bij hem 'door de maag'. Kortom, het boek leest niet altijd even vlot maar biedt veel informatie.

Bernadette Rester

F. Boersma, *Beslissende jaren. NV Bank Nederlandse Gemeenten 1968-1991* (Den Haag: Bank Nederlandse Gemeenten, 1995, 195 blz., ISBN 90 73184 03 7).

Dit is het vervolg op *Promesse in drievoud* uit 1989, waarin Boersma de geschiedenis van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) tot 1968 beschreef. Deze vervolgstudie bestrijkt de periode 1968-1991, het tijdvak dat de bank werd geleid door W. Griffioen. Beide boeken kennen dezelfde invalshoek en aanpak. Ook ditmaal staan de medewerkers centraal en niet de economisch-financiële kanten van het bankbedrijf.

Het met portretten geïllustreerde boek is geschreven voor een breed publiek. Het is doorspekt met persoonlijke geschiedenissen en anekdotes, die een licht werpen op het dagelijks reilen en zeilen in deze overheidsbank. Het werk bestaat uit vier hoofdstukken omlijst door een proloog en een epiloog. Het geheel wordt afgesloten met een bronnen- en literatuuropgave, een namenregister, een zakenregister en diverse bijlagen. Een notenapparaat ontbreekt.

Boersma beschrijft de geschiedenis van de BNG aan de hand van de meest beslissende momenten in haar bestaan. Het eerste hoofdstuk is gewijd aan de gevolgen van de door de regering ingestelde centrale financiering. De aanleiding tot deze wettelijke maatregel van eind 1965 was de aanhoudende schaarste op de kapitaalmarkt. Voor de gemeenten betekende dit dat zij zich voortaan voor langlopende leningen moesten wenden tot de BNG. Daarmee kreeg de bank een monopoliepositie, wat een forse omzetstijging tot gevolg had. De schaduwzijde was dat het haar afhankelijker en dus kwetsbaarder maakte. De afschaffing van de centrale financiering in 1975 maakte een einde aan haar monopolie.

De gevolgen daarvan worden in het volgende hoofdstuk beschreven. De bank geraakte in een veranderingsproces, waarin zij van een 'ambtelijk-politieke instelling' werd omgevormd tot een commercieel bedrijf, dat de concurrentie van de grote banken moest kunnen weerstaan.

Hoofdstuk drie heet simpelweg 'Breuk'. Een van de breuken ontstond met het verscherpte toezicht van de Nederlandsche Bank als gevolg van een aanpassing van de Wet Toezicht Kre-

dietwezen. Voor de BNG betekende dat dat zij moest meedraaien in de uitgebreide en gestandaardiseerde rapportages. Nieuw waren ook de beleggingen in het buitenland. Een andere breuk was de verhuizing naar een nieuw onderkomen in Den Haag. Daar kwam de automatisering van de grond en werd een reorganisatie doorgevoerd door de introductie van account management.

Hoofdstuk vier behandelt de historie en toekomst. De bedrijfsvoering die volgens Boersma in belangrijke mate werd bepaald door de individuen aan de top, onderging in de jaren tachtig enkele 'spectaculaire ingrepen'. Als gevolg hiervan ging de bank meer kenmerken vertonen van een 'autonoom functionerend raderwerk'. Een van die ingrepen betrof de wijziging van de directiestructuur, waarmee een einde kwam aan de eenhoofdige leiding van Griffioen. In 1989 kreeg de voormalige overheidsbank de status van algemene kredietinstelling. Om de BNG te doen onderscheiden van andere banken werden in de jaren tachtig tal van nieuwe producten ontwikkeld. Daarnaast nam de automatisering een grote vlucht. Eind 1991 was de relatief onbekende BNG opgeklommen tot de vierde bank van Nederland met een balanstotaal van ruim f80 miljard.

In de epiloog concludeert Boersma dat het beschreven tijdvak, '... meer dan enige voorgaande periode, een cesuur van blijvende betekenis in de lange historie van de BNG' is. Toch onthoudt hij zich om begrijpelijke redenen van het geven van een eindoordeel.

Het helder geschreven boek behoort tot het genre klassieke gedenkboeken. Het is beschrijvend van aard met veel aandacht voor de personen aan de top. De auteur weet een aardig beeld op te roepen van de bedrijfscultuur en de sfeer bij de BNG. Soms heeft hij naar mijn smaak wel erg veel aandacht voor details. Dit neemt overigens niet weg dat Boersma in zijn opzet is geslaagd: *Beslissende jaren* is voor een breed publiek toegankelijk. Voor bank- en bedrijfshistorici is het werk evenwel te weinig analyserend om een wezenlijke bijdrage te kunnen leveren aan de financiële geschiedschrijving voor de naoorlogse periode.

Joke Mooij

Leren sterven voor het vaderland Historische drama's in het negentiende-eeuwse België¹

TOM VERSCHAFFEL

'Wat zou de Koninck, wat zouden myne trouwe wapenbroers zeggen, indien zy my, Jan Breydel, aen eener vrouwe voeten zagen zuchten; hoe zouden zy verontwaerdigd wezen, als zy wisten dat ik hier uit liefde tot u de onheilen van ons vaderland vergeet'. De held van de Guldensporenslag is zich, als hij — op het toneel — in de armen van zijn geliefde ligt, bewust van de onverenigbaarheid van de liefde voor het vaderland en de liefde voor een vrouw. Hij is ten prooi aan twijfel en innerlijke strijd, en dat is wat de mensen in de zaal willen zien. In de negentiende-eeuwse historiografie en mythologie, en niet in het minst onder invloed van Hendrik Conscience's *De Leeuw van Vlaenderen* (1838), was Breydel, samen met Pieter de Coninck, uitgegroeid tot dé held van de Slag bij Kortrijk van 11 juli 1302, vereerd als de drijvende kracht achter dé overwinning van de Vlamingen op de Fransen. Maar in het theater, in *Jan Breydel, dramatische schets in dry tafereelen* (1856) van Serafijn Willems, een vrije bewerking van een Franstalig stuk van Clément Michaëls, is hij niet alleen een historische (hoofd)figuur, maar ook een mens van vlees en bloed, en vooral een mens met persoonlijke problemen en (dus) met een dramatisch verhaal.

In het stuk dringt de heldhaftige Brugse 'klauwaard' binnen in het slot van Male, het verblijf van Gobrecht van Epinoy, Fransgezind en dus 'leliaard', om in het grootste geheim enkele ogenblikken door te brengen aan de voeten van de schone Isabeau. De geliefden zuchten wat af, want hun liefde is gedoemd wanhopig te blijven. Het water is immers veel te diep: Epinoy zal nooit toestemmen in een huwelijk van zijn pleegdochter met een politieke tegenstander, en bovendien is zijn bastaardzoon Ogier zelf verliefd op de jonge vrouw. Uiteindelijk komt er toch een *happy end*, als blijkt — niemand minder dan Pieter de Coninck brengt het aan het licht — dat de schone Isabeau eigenlijk de dochter van den vromen Willaert' is, 'die een jaer geleden gestorven is, ter verdediging onzer vryheden'. Het komt nog tot een schermutseling, als Breydel door Ogier wordt aangevallen, maar zich uiteraard niet laat verrassen en zelf zijn rivaal doodt².

Het verhaal is kenmerkend voor de romantische theatrale verbeelding van het verleden. Toneelautoeurs, die de geschiedenis op de planken wilden brengen, maakten gretig gebruik van het Romeo-en-Juliet-motief, waarbij jongeren uit verschillende kampen, vaak de dochter van een voorman en de zoon van zijn tegenstander, op elkaar verliefd zijn, maar precies door de omstandigheden niet bij elkaar kunnen komen. Dit biedt de mogelijkheid historische conflicten te herleiden tot een verhaal

1 Met dank aan Hilde Verschaffel, Frank Peeters, Kaat Wils en Marnix Beyen.

2 Serafijn Willems, vrij naar Clément Michaëls, *Jan Breydel, dramatische schets in dry tafereelen* (Gent, 1856) citaten op 7 en 42.